

Mottagare
Regionstyrelsen

Uppdrag. Samordning och uppföljning av processer och aktiviteter avseende orten Slite.

Förslag till beslut

- Regionstyrelsen beslutar att godkänna den planerade processen för framtagande av projektplan för utvecklingsarbetet i Slite.

Sammanfattning

Slites utveckling står inför en omställning. Under lång tid har Slite varit nära sammanlänkad med den industriella verksamheten, Heidelberg Materials, vars nyligen pausade CCS-satsning ytterligare aktualiserar behovet av ett brett och långsiktigt samhällsutvecklingsarbete. Samtidigt är Slite mer än en industri. Orten har starka lokala utvecklingsaktörer och ett växande engagemang som under de senaste åren konkretiserats genom flera projekt, analyser och en omfattande lokal utvecklingsplan.

Region Gotland har redan genomfört utredningar, där genomförbarhetsstudien *"Dialog för Slites framtid"* utgör ett centralt underlag. Studien visar tydligt att utvecklingen av Slite kräver en mer samordnad, strukturerad och resultatinriktad samverkan mellan främst Region Gotland och Sliteborna. Parallellt pågår utvecklingen av arbetsmodellen för landsbygdsutveckling inom processen SAMLA, med ambitionen att skapa möjligheter till synergier.

Två ärende från regionstyrelsen utgör ramen för det fortsatta arbetet:

- RS 2025/2312: att internt samordna och följa upp regionens processer kopplade till Slite vilket rapporteras i bilagd rapport. I rapporten presenteras alla förvaltningars pågående verksamheter i Slite.
- RS 2025/2111: att genomföra utvecklingsarbete i Slite med medel från näringslivsanslaget (500 tkr/år 2026–2027) genom *Projekt Slite*.

Projekt Slite ska drivas som en utvecklingsprocess i projektform och bygga på samverkan i en kvadrupelhelix-modell. Målet är att öka utvecklingstakten och skapa en samhällsutveckling för Slite där Region Gotland, företag, föreningsliv och invånare verkar gemensamt. Inspiration hämtas från utvecklingsarbetet Grundsunda 2030 i Örnsköldsvik, där flera lärdomar identifierats: behovet av en högnivåstyrgrupp med mandat, bred kompetensresurs, nära intern samordning samt gemensam kommunikation. Erfarenheter därifrån visar även att en väl förankrad projektplan kräver tid och aktiv samverkan mellan alla aktörer.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att uppdraget är nödvändigt för att stärka utvecklingen i Slite och därmed Gotlands landsbygder i stort. Ett framgångsrikt arbete förutsätter intern samordning och att regionens förvaltningar avsätter resurser och integrerar projektets mål i ordinarie verksamhet. För projektledning om 50 % under två år finns finansiering via näringslivsanslaget. Möjliga investeringsmedel inom landsbygdsutveckling finns också, men dessa är villkorade av täckning för drift- och kapitalkostnader och kräver beslut om kompensation.

Regionstyrelseförvaltningen anser att den interna samordningen idag kan förbättras avsevärt. För att arbetet i Slite ska ge effekt krävs en gemensam, förankrad och integrerad projektplan samt aktiva insatser från alla berörda förvaltningar.

Ärendebeskrivning

Slite har varit i fokus i flera år vad gäller Heidelberg Materials omställning till en klimatneutralit anläggning. Heidelberg Materials har emellertid meddelat att de nu har pausat byggnationen av en CCS-anläggning. Oavsett hur arbetet med utvecklingen av fabriken går, står Slite inför en omställning i och med de särskilda förutsättningar som tätorten har. De förutsättningarna skiljer sig från övriga tätorter på Gotlands då Slite historiskt och än idag utvecklas och fungerar tätt sammankopplat med industrin som gått från att vara lokal till internationell.

Men Slite som ort är mer än fabriken trots att den präglar samhället under lång tid. Under de närmsta åren har flera projekt och utredningar kopplade till Slite som samhälle genomförts av Region Gotland. Den senaste är genomförbarhetsstudien *Dialog för Slites framtid* som visar på att behov finns för tydligare och mer resultatriktad samverkan mellan aktörer för en ort där invånarna kan bo, leva och verka. Lokala utvecklingsaktörer i Slite har i samverkan tagit fram en omfattande lokal utvecklingsplan för orten och regionen samverkar med olika utvecklingsaktörer bland annat genom arbetsmodellen för landsbygdsutveckling.

Redan idag finns avslutade projekt och angränsande processer som är till stöd för fortsatt arbete med utveckling av Slite. Ovan har modellen för landsbygdsutveckling nämnts som idag utvecklas genom processen SAMLA, med syfte att skapa långsiktighet. De insikter som kommer från Projekt Slites genomförbarhetsstudie kommer att användas som grundstenar i utvecklingsarbetet i Slite.

Syfte och mål med utvecklingsarbetet

Det finns två ärenden från regionstyrelsen angående Slites utveckling. Dels detta uppdrag RS 2025/2312 där syftet är att samordna och följa upp förvaltningarnas processer avseende Slite. Dels RS 2025/2111 som är finansierat av näringslivsanslaget med 500 tkr per år under perioden 2026-2027 för att genomföra utvecklingsarbete i Slite via Projekt Slite.

Utvecklingsarbetet i Slite ska gynna hela Gotland. Arbetet kommer ske parallellt med att arbetsmodellen för landsbygdsutveckling utvecklas via processen SAMLA och det torde finnas många samordningsvinster. De erfarenheter som utvecklingsarbetet i Slite ger kan delas i utvecklingsprocessen SAMLA och därmed bli till gagn för hela Gotland. Mycket arbete kring dialog och kartläggning av förutsättningar har redan genomförts i Genomförbarhetsstudien Dialog för Slites framtid (RS 2026/214). Nu är det möjligt för Region Gotland ta utvecklingsarbetet vidare tillsammans med utvecklingsbolag, intresseföreningar och medborgare.

Uppdraget innebär att samordna Region Gotland internt (RS 2025/2312) för att öka utvecklingstakten i Slite. Ett annat ärende gäller att driva utvecklingsprocessen för Slite (RS 2025/2111) med finansiering från näringslivsanslaget. Det sistnämnda görs tillsammans med olika utvecklingsaktörer. I utvecklingsarbetet kan en styrning för uppdraget utgöras av en kvadrupelhelix-konstellation under ledning av Region Gotland Projekt Slite kommer att fokusera på att samordna initiativ av medborgare, näringsliv, föreningar och regionen. Målet är att öka utvecklingsarbetet i takt och omfattning i Slite som samhälle.

Inspiration från Grundsunda

Region Gotland deltog på 2025 års landsbygdskonferens som hölls vid Höga kusten och fick då en visning av Metsä Boards verksamhet i Husum i Örnsköldsviks kommun. Där och då blev det tydligt för deltagande tjänstepersoner från Gotland att det finns likheter mellan Örnsköldsvik och Gotland i allmänhet och i synnerhet mellan orterna Husum och Slite. Örnsköldsvik har många likheter med Gotland vad gäller geografi, besöksnäring och befolkningens fördelning mellan stad/ort och landsbygd. Husum och Slite är båda orter med en identitet starkt präglad av en fabrik. Region Gotland har fört dialog med Örnsköldsviks kommun som driver utvecklingsarbetet för Grundsunda kring de flera likheter med Gotland som kommun och Slite som ort (<https://www.ornskoldsvik.se/marknad/framtid-ornskoldsvik/framtid-ornskoldsvik/grundsunda-2030>). I samtal med Örnsköldsviks projektledare för Grundsunda 2030 har de lyft fram följande framgångsfaktorer :

- Var tydliga med att det inte är ett projekt utan en utvecklingsprocess som drivs i projektform.
- Det är svårt att kalla ett uppdrag utifrån ett år, 2030 i detta fall, när det inte är definierat vad som ska ske just det året. Projekt hette redan från start Grundsunda 2030. Utvecklingsarbetet sker dock kontinuerligt utan fokus på enskilt år.
- Arbetet behöver en styrgrupp på högnivå med mandat så beslut om förändring kan tas i styrgruppen.
- Resurssätt projektet med en bredd av kompetenser från samhällsbyggnadsprocessen.

- Det interna processarbetet med samhällsbyggandsprocessen är mycket viktigt för genomslag av projektet. Därav är det viktigt med även en intern styrgrupp.
- Arbetet från tillsättning av projektledare till framtagna projektplan tog 1 år. Mycket samverkan krävs för att ta fram en projektplan som integrerats i alla aktörers verksamhet och mål.
- Gemensam kommunikation har varit en del av projektet, alla aktörer inom projektet kommunicerar samma – konsensus.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen ser uppdraget med utvecklingsarbetet i Slite som nödvändigt för utvecklingen av hela Gotlands landsbygder och orter. Arbetet kommer att kunna användas som erfarenhet in i flera andra regionala och kommunala processer. För att få resultat i ärendet som är finansierat av näringslivsanslaget (RS 2025/2111) behöver regionen arbeta mer samordnat vilket kan lösas inom detta uppdrag för samordning och uppföljning av regionens processer.

Resursbehov

För att finansiera projektledning om 50% i två år för uppdraget med utveckling i Slite har förvaltningen sökt och beviljats medel från näringslivsanslaget. I övrigt kommer det krävas att förvaltningarna inom regionen allokera personella resurser till uppdraget för att det ska lyckas nå önskat resultat.

I tekniska nämndens budgetskrivelse för 2026–2029 går att läsa:

”Investeringsmedel för landsbygdsutveckling har, utan föregående äskande från teknikförvaltningen, tilldelats om 2 miljoner kronor årligen under perioden 2026–2029. Dessa investeringsmedel kommer inte ianspråkta om kompensation för tillkommande drift- och kapitalkostnader inte först beviljas.”

Dessa investeringsmedel är alltså möjliga att använda till uppdraget i viss mån men är villkorade med täckning för drift- och kapitalkostnader. I övrigt måste insatser rymmas inom ordinarie driftbudget för 2026 och 2027.

I arbetet med projektplan kommer resurser från regionens förvaltningar att behöva allokera för uppdraget liksom resurser från Gotlandshem. Som synes i bifogad rapport har regionen redan idag mycket verksamhet i Slite, delar av projektarbetet kan och bör alltså göras inom ordinarie budgetram.

Demokrati

Regionstyrelseförvaltningen vill också uppmärksamma att det finns möjlighet till samverkan med uppdraget (RS 2026/116) om är gett till regiondirektören vad gäller utveckling av demokratiuppdraget som organisationen ansvarar för.

”Regiondirektören får i uppdrag att ta fram förslag på hur Region Gotland ska få ökad kraft i arbetet kring demokrati och dialog med särskilt fokus på lokalt boende, barn och unga. Uppdraget kan ta utgångspunkt i strukturer som finns och samverkan med civilsamhället uppmuntras. Vidare ska Policy för medborgardialog ses över för att få mer

systematiska arbetssätt som leder till förändring för dem vi är till för. Uppdraget återrapporteras till budgetberedningen 2026.”

När ovan uppdrag utvecklas bör samordning ske med utvecklingsarbetet i Slite.

Sammantaget är regionstyrelseförvaltningens bedömning att intern uppföljning och samordning är nödvändigt för att skapa ett framgångsrikt utvecklingsarbete i Slite. Enbart sammanställningen av bilagd rapport visar att den interna samordningen kan förbättras avsevärt, få verksamheter rapporterar processer som synkroniserar med varandra eller samverkar för ökad effektivitet. Regionstyrelseförvaltningen tror på Örnsköldsviks råd att ta fram en förankrad och integrerad projektplan för att lyckas med uppdraget. För detta behövs både intern förankring och samverkan med utvecklingsaktörer i Slite.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen, daterad 2026-02-20
Samlad rapport Slite, daterad 2026-02-20

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör